

KONVENCIJA O MEĐUNARODNOJ TRGOVINI UGROŽENIM VRSTAMA DIVLJIH ŽIVOTINJA I BILJAKA (CITES)

Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES) je potpisana na međuvladinoj konferenciji u Washingtonu, D.C., 3. marta / ožujka 1973. godine, a stupila je na snagu 1. jula / srpnja 1975. godine. Dopunjena je 22. juna / lipnja 1979. godine u Bonnu, a 1983. godine u Gaboronu, Botswana, donesen je Amandman na čl. XXI. Konvencije. Konvencija reguliše i nadzire trgovinu ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka kroz sistem izdavanja posebnih uvoznih – izvoznih dozvola i uvjerenja.

Vlada Švicarske je depozitar Konvencije, a Sekretarijat / Tajništvo, koje je pod upravom UNEP-a, smješteno je u Ženevi. Naučne usluge Sekretarijatu pruža IUCN, a nadzor i prikupljanje podataka diljem svijeta provodi TRAFFIC (Trade Records Analysis of Flora and Fauna Commerce – Analiza podataka o trgovini florom i faunom), organizacija koju je postavio Svjetski fond za prirodu (WWF – World Wildlife Fund). Sve sistematičnija i snažnija je i saradnja CITES-a sa INTERPOL-om.

Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju (Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori, br. 11/08), a ista je stupila na snagu **21. aprila 2009. godine.**

Trgovina podrazumjeva izvoz/iznošenje, ponovni izvoz/iznošenje, uvoz/unošenje, te unošenje s mora. Trgovati se može sa vrstama, bez obzira da li je živa ili mrtva.

Pošto su ugrožene vrste biljaka i životinja svrstane u tri Dodatka Konvencije, razlicit je sistem izdavanja dozvola i regulisanja trgovine, koji je jedinstven za sve zemlje članice CITES-a.

U **Dodatku I** su propisane vrste kojima prijeti izumiranje, a koje ugrožava ili može ugroziti trgovina i čije je skupljanje iz prirode zabranjeno. Izvoz ili uvoz takvih vrsta može se dopustiti samo u nekomercijalne svrhe i mora ga, osim ovlaštene uprave, odobriti i ovlašteno naučno tijelo u zemlji izvoza ili uvoza.

U **Dodatku II** su vrste kojima za sada ne prijeti izumiranje, ali bi ih nekontrolirana trgovina mogla ugroziti, pa je za njih predviđen poseban sistem nadzora i izvoznih – uvoznih dopuštenja. Zbog međusobne sličnosti u izgledu mnogih vrsta, što carinicima stvara teškoće pri identifikaciji (mnoge zemlje imaju i posebne carinske inspektore, tzv. «wildlife inspectors»), u drugi Dodatak su često uvrštene čitave životinjske i biljne skupine, npr. sve vrste majmuna, kitova, medvjeda, mačaka, slonova, nosoroga, ptica grabljivica, papiga, sova, krokodila, udavki, kaktusa, orhideja i drugih.

U **Dodatku III** su vrste rijetke u pojedinim zemljama, koje traže od drugih zemalja članica Konvencije da im pomognu u nadzoru trgovine tim vrstama.

Država je dužna voditi dokumentaciju, a sadržaj iste je regulisan Konvencijom. Svaka članica je dužna pripremati:

- periodične izvještaje o provođenju Konvencije i dostavljati ih Sekretarijatu ;
- godišnje izvještaje sa sažetkom podataka o broju i vrsti izdanih dozvola;
- države s kojima se odvijala takva trgovina;
- brojeve ili količine i tipove primjeraka,
- imena vrsta onako kako su navedena u Dodacima I,II,III, i gdje je to primjenjivo, veličinu i spol predmetnih primjeraka.

Obavezna je slati i dvogodišnje izvještaje o zakonodavnim i administrativnim mjerama poduzetim s ciljem provođenja odredbi Konvencije.

U cilju implementacije CITES konvencije usvojena je Odluka o uvjetima i načinu provedbe konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka u Bosni i Hercegovini (CITES)* („Službeni glasnik BiH, broj 31/18).

Od 2019. godine Federalno ministarstvo okoliša i turizma u skladu sa navedenom odlukom podnositeljima zahtjeva izdaje Saglasnost za uvoz/izvoz vrsta koje su na dodacima CITES-a.

NAGOYA PROTOKOL

Države imaju suverena prava nad genetskim resursima koji se nalaze na njihovom teritoriju. Kada koristi nastaju istraživanjem ili razvojem genetskih resursa, uključujući kada to dovodi do komercijalne uporabe razvijenog proizvoda, te bi koristi trebale biti pošteno i jednakopravno podijeljene sa državom koja pruža te resurse.

Globalna biološka raznolikost zaštićena je međunarodnom Konvencijom o biološkoj raznolikosti (CBD) čija je potpisnica i Bosna i Hercegovina. Konvencija o biološkoj raznolikosti priznaje da zemlje imaju suverena prava nad genetskim resursima na svom teritoriju i potiče ih da olakšaju pristup tim resursima "za okolišno zdrave namjene". No također vjeruje da bilo kakve koristi koje proizlaze iz korištenja genetskih resursa trebaju biti podijeljene sa državom koja ih osigurava. To je koncept "pristupa i dijeljenja koristi", ili ABS. Nagoja protokol se odnosi na sve genetske resurse bez iznimke koje se nalaze u okolišu.

Pravila ABS primjenjuju se kada se genetička sredstva i tradicionalno znanje povezano s njima koriste u istraživanju i razvoju za njihova genetska svojstva i / ili biohemijski sastav, uključujući primjenom biotehnologije.

Strateški plan Konvencije o biodiverzitetu je u Aichi cilju 3 prepoznao važnost genetičkih resursa i njihove fer upotrebe na nacionalnom nivou a iz kojeg je Nagoja protokol proistekao. Potpisivanjem Konvencije o biološkoj raznolikosti Bosna i Hercegovina se obavezala da će implementirati ovaj strateški plan, uključujući i Aichi cilj 3. a koji je ključan za našu budućnost.

Ovo podrazumijeva da je u BiH neophodno: definisati ciljeve i principe mehanizma za dodjelu pristupa genetskim resursima i raspodjelu koristi, kao i obim primjene istog; definisati pravni status genetičkih resursa i tradicionalnog znanja u vezi sa genetičkim resursima; odrediti da li je potrebno uvesti pravni instrument pristupa genetičkim resursima, te odrediti opseg istog - da li obuhvata sve genetičke resurse ili samo određene kategorije genetičkih resursa; definisati proceduru za razmatranje i dodjelu pristupa genetičkim resursima, kao i proceduru i pravila za fer i pravičnu raspodjelu koristi; definisati način vršenja monitoringa i poštivanje propisa; i imenovati institucije ovlaštene za razmatranje i dodjelu pristupa genetičkim resursima, raspodjelu koristi, monitoring i poštivanje propisa, kao i diseminaciju relevantnih informacija.

Protokol o pristupu genetskim resursima i pravednom i fer raspodjeli koristi proisteklih iz njihove upotrebe, poznat kao Nagoja protokol, usvojen je 2010. godine, a potpisale su ga 92 zemlje. Njegov je cilj uspostaviti jasan, pravno obvezujući okvir koji određuje kako istraživači i kompanije mogu dobiti pristup genetskim resursima neke zemlje i tradicionalnom znanju vezanom za te resurse. Također, objašnjava kako će se dijeliti koristi koje proizlaze iz upotrebe tih genetskih resursa i povezanog tradicionalnog znanja.

Bosna i Hercegovina je prepoznata kao ključna tačka biodiverziteta. Genetička raznolikost bosanskohercegovačkog diverziteta i tradicionalna znanja i prakse naših autohtonih tradicionalnih zajednica naše su najveće bogatstvo.

Trenutno, u Bosni i Hercegovini ne postoji mehanizam koji regulira pravednu i fer korist od genetskih resursa. Novčani gubitci koji su proizašli iz ovakvog stanja su nepovratno izgubljeni a njihova vrijednost je mogla nadomjestiti razvoj privrede, prirode, okoliša i društva. *Trenutno, Federacija zajedno sa Kantonima je dala saglasnost za potpisivanje navedenog protokola, još uvijek saglasnost nije stigla od Republike Srpske kako bi se započelo sa njegovom implementacijom.*